

Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης

Για την εκπαίδευση και την κατάρτιση:

Βιβλιοθήκες

του Βασίλη Πατάζογλου

Εισαγωγή

Η βιβλιοθήκη αποτελεί την καρδιά κάθε Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος. Στις βιβλιοθήκες συγκεντρώνεται, φυλάσσεται και προσφέρεται η ανθρώπινη γνώση. Η γνώση αυτή, καταγραμμένη σε βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, εφημερίδες, χειρόγραφα, microfilms, και άλλα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, είναι απαραίτητη την προώθηση της ερευνητικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας κάθε Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Διαπιστώνοντας την ανάγκη εξυπηρέτησης ενός ολοένα αυξανόμενου αριθμού χρηστών και με σκοπό την αντιμετώπιση της τεράστιας συσσώρευσης επιστημονικών πληροφοριών, οι Βιβλιοθήκες των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων των αναπτυσσόμενων ιδιαίτερα χωρών, αναπτύχθηκαν, μεγάλωσαν και παρακολούθησαν τις εξελίξεις της Επιστήμης και της Τεχνολογίας. Από απλές συλλογές βιβλίων και χειρογράφων μετατράπηκαν σε συγκροτήματα συλλογών πληροφοριακού υλικού κάθε μορφής. Με τη χρήση των πλέον σύγχρονων μέσων της τεχνολογίας πληροφόρησης επιδιώχθηκε η καλύτερη οργάνωση των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Σήμερα, η ύπαρξη τεράστιων Βάσεων Πληροφοριών, δίνει τη δυνατότητα στους ερευνητές να συγκεντρώνουν τα βιβλιογραφικά στοιχεία και την πληροφόρηση που χρειάζονται πάνω σε θέματα που ερευνούν μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Νέες μορφές εξυπηρέτησης και υπηρεσιών προστίθενται καθημερινά στις ήδη υπάρχουσες. Ανάμεσα εργασιών παραγγέλλονται από κάθε χώρα του κόσμου με τη χρήση κουπονιών ή ηλεκτρονικού υπολογιστού από μεγάλες βιβλιοθήκες της Ευρώπης και της Αμερικής. Η μηχανοργάνωση των βιβλιοθηκών δίνει τη δυνατότητα για πλήρη και ταχεία χρήση των συλλογών τους. Η αναζήτηση των βιβλίων και περιοδικών γίνεται μπροστά από τεμαχικές συσκευές, ο δανεισμός του υλικού γίνεται με τη χρήση συστημάτων οπτικής ανάγνωσης στοιχείων, η επικοινωνία των βιβλιοθηκών γίνεται με ηλεκτρονικά δίκτυα πληροφοριών και επικοινωνίας, όπως και η ενημέρωση και η παραγγελία νέου υλικού.

Οι καλά οργανωμένες Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες σε ανεπτυγμένες χώρες του εξωτερικού είναι αντικείμενο εξασφάλισης γοήτρου για τα Πανεπιστήμια που τις διαθέτουν. Τα Πανεπιστήμια προβάλλουν τις συλλογές που διαθέτουν οι βιβλιοθήκες τους και περηφανεύονται γι' αυτές. Σε πολλές περιπτώσεις οι βιβλιοθήκες αποτελούν μέτρο σύγκρισης μεταξύ Πανεπιστημίων και κριτήριο επιλογής από επιστήμονες των θέσεων εργασίας που προσφέρονται από αυτά. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα πληροφοριακά βιβλία για Πανεπιστήμια του εξωτερικού και στα ενημερωτικά έντυπα που εκδίδουν τα ίδια τα Πανεπιστήμια, εκτός από το μέγεθος του Πανεπιστημίου (αριθμοί φοιτητών και διδασκώ-

ντων), τα προγράμματα σπουδών που προσφέρουν και άλλα εξέχοντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, δίδεται το μέγεθος της βιβλιοθήκης τους και προβάλλεται η τυχόν ύπαρξη ειδικών συλλογών.

Υπάρχουν Πανεπιστήμια που λόγω του ότι διαθέτουν Βιβλιοθήκες με μοναδικές συλλογές για έρευνα και μελέτη, προσελκύσουν μελετητές από όλο τον κόσμο.

Οι Βιβλιοθήκες των σύγχρονων Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών Πανεπιστημίων μαζί με τις Πανεπιστημιακές Λέσχες, αποτελούν τα πλέον σημαντικά σημεία της Ακαδημαϊκής ζωής. Η διαρκής κίνηση των φοιτητών από τις αίθουσες διδασκαλίας στη βιβλιοθήκη και αντίστροφα, αποτελεί την πιο χαρακτηριστική και συγκινητική εικόνα του Πανεπιστημίου. Για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για παροχή της μεγίστης δυνατής εξυπηρέτησης όλων των μελών της Πανεπιστημιακής Κοινότητας, οι βιβλιοθήκες είναι ανοικτές για μεγάλα χρονικά διαστήματα, πολλές φορές ως και 18 ώρες το εικοσιτετράωρο, σφύζουν από ζωή και επεκτείνουν τις μορφές εξυπηρέτησης που προσφέρουν με το να διαθέτουν τηλεφώνα για το κοινό, χώρους αναψυχής, φωτοτυπικά μηχανήματα, χώρους ατομικής και συλλογικής μελέτης, αίθουσες συσκέψεων, κλπ.

Η κατάσταση των Ελληνικών Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών απέχει δυοτιχώς πολύ από το παραπάνω μοντέλο. Υπάρχει κοινή αγωνία για την έξοδο ολόκληρης της Πανεπιστημιακής Κοινότητας από την κατάσταση αυτή. Η απουσία στοιχειώδους υποδομής και στελέχωσης με εξειδικευμένο προσωπικό, καθώς και η έλλειψη κονδυλίων για την κάλυψη των αναγκών ανάπτυξης, έχουν αποτέλεσμα τη λειτουργία των περισσότερων βιβλιοθηκών με πολύ περιορισμένο ωράριο, τον κατακερματισμό των συλλογών, την έλλειψη στοιχειώδους οργάνωσης κατά τα διεθνή βιβλιοθηκονομικά πρότυπα, τη λειτουργία πολλών βιβλιοθηκών ως μη δανειστικών, κλπ.

Οι σημερινές ραγδαίες εξελίξεις στις επιστήμες και κατ' επέκταση στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθιστούν το ρόλο της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης πολύ πιο κεντρικό και σημαντικό. Η Κεντρική Βιβλιοθήκη δεν περιορίζεται πλέον στη γνωστή από το παρελθόν, φυσικά και τοπικά διακεκριμένη μονάδα που έχει το δικό της κτίριο, τις δικές της συλλογές και τον κεντρικό συντονιστικό και διαχειριστικό ρόλο του όλου συστήματος βιβλιοθηκών και συλλογών ενός Πανεπιστημίου. Η Κεντρική Βιβλιοθήκη είναι πρωτίστως σημείο μία λογική έννοια με τη σημασία της ενιαίας, σε επίπεδο Πανεπιστημίου, πολιτικής για τη διαχείριση των υπηρεσιών και την προμήθεια, επεξεργασία και αξιοποίηση του υλικού. Με την έννοια αυτή είναι και δυνατό, και απολύτως απαραίτητο, για τεχνικούς, οικονομικούς και λειτουργικούς λόγους, να υπάρχει σε κάθε Πανεπιστήμιο, άσχετα από το αν υπάρχει ή όχι μία "φυσική" Κεντρική Βιβλιοθήκη. Η ύπαρξη μιας λογικής, και ενδεχομένως και φυσικής, Κεντρικής Βιβλιοθήκης, εξασφαλίζει λειτουργική ευελιξία, οικονομία πόρων, γοήτρου και με ενιαίο τρόπο προμήθεια και επεξεργασία του υλικού, καθώς και την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων δικτύωσης με άλλες βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης. Αυτό

Ο κ. Β. Πατάζογλου είναι καθηγητής ΕΜΠ. Το κείμενο αποτελεί εισήγησή του στην Ημερίδα για την Ανώτατη Παιδεία που οργάνωσε το ΕΜΠ.

γίνεται χωρίς να επηρεάζεται καθόλου η αυτονομία επιλογών και πολιτικής των επιμέρους Πανεπιστημιακών μονάδων (Σχολών, Τμημάτων) σε ό,τι αφορά την προμήθεια υλικού και τη διάθεση του σχετικού προϋπολογισμού τους.

Αυτονόητο είναι ότι η υφιστάμενη κατάσταση σε πολλά Ελληνικά ΑΕΙ (ελάχιστες ώρες λειτουργίας, κατακερματισμός και επικάλυψη συλλογών, δυσκολία ή ανυπαρξία πρόσβασης στο υλικό από μέλη της Πανεπιστημιακής κοινότητας που δεν ανήκουν στο συγκεκριμένο Εργαστήριο, Σπουδαστήριο, Τομέα) είναι ένα αναχρονιστικό μοντέλο, η επιβίωση του οποίου δεν θα πρέπει με κανένα τρόπο να ενθαρρυνθεί περαιτέρω.

Βιβλιοθήκες και 2ο Κ.Π.Σ.

Στα πλαίσια της προετοιμασίας των Α.Ε.Ι. για την κατάθεση προτάσεων για τις βιβλιοθήκες για το 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΕΠΕΑΕΚ), και με αρχική πρωτοβουλία του ΥΠΕΠΘ, συγκροτήθηκε Διαπανεπιστημιακή Ομάδα Εργασίας (ΔΟΕ) για τις Βιβλιοθήκες. Η ΔΟΕ αυτή, σε έξι συνεδριάσεις, κατέληξε σε συμφωνία ως προς την ιεράρχηση των αναγκών των βιβλιοθηκών των ΑΕΙ, με κύριο στόχο την ανάπτυξη/αναβάθμιση των Κεντρικών Βιβλιοθηκών των ΑΕΙ και τη διασύνδεσή τους.

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, άμεση προτεραιότητα δόθηκε στις παρακάτω γραμμές δράσης (ΓΔ):

ΓΔ.1. Η στελέχωση των βιβλιοθηκών με εξειδικευμένο προσωπικό, κάτι που θα επιτευχθεί τόσο με νέο προσωπικό, όσο και με τη μετεκπαίδευση του υφισταμένου στις νέες τεχνολογίες πληροφόρησης.

ΓΔ.2. Η εισαγωγή/επέκταση/εκσυγχρονισμός/ολοκλήρωση

συστημάτων μηχανογράφησης των βιβλιοθηκών, με βάση τις ισχύουσες διεθνείς προδιαγραφές.

ΓΔ.3. Η αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχουν οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες, τόσο με τον εμπλουτισμό τους με βιβλία, περιοδικά, ηλεκτρονικό υλικό και οπτικο-ακουστικά μέσα, όσο και με τη δημιουργία υπηρεσιών ηλεκτρονικής τεκμηρίωσης και πληροφόρησης.

ΓΔ.4. Η δικτύωση των Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών.

ΓΔ.5. Η αξιοποίηση της δικτύωσης των βιβλιοθηκών.

ΓΔ.6. Ο εκσυγχρονισμός της υλικοτεχνικής υποδομής των βιβλιοθηκών.

ΓΔ.7. Η ανάπτυξη ειδικών συλλογών, κατά περίπτωση.

Ταυτόχρονα, η ΔΟΕ Βιβλιοθηκών αποφάσισε όπως ορισμένα βασικά θέματα που ενδιαφέρουν όλες τις Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες, αλλά και εκείνες των ΤΕΙ, προωθηθούν για χρηματοδότηση μέσω μιας κοινής οριζόντιας πρότασης, στην οποία θα συμμετέχουν όλα τα ΑΕΙ. Στην πρόταση αυτή, η οποία υποβλήθηκε για έγκριση στο ΥΠΕΠΘ, περιλαμβάνονται:

- Η διασύνδεση των Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών μέσω της δημιουργίας Εθνικού Δικτύου Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών, το οποίο αργότερα θα μπορεί να εξελιχθεί σε Εθνικό Δίκτυο Βιβλιοθηκών.
- Η ταχεία, συστηματική και αποτελεσματική επιμόρφωση του προσωπικού που υπηρετεί με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στις ποικίλες βιβλιοθήκες (κεντρικές, τμημάτων, κτλ.) στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας.
- Η μελέτη για την ορθολογική ανάπτυξη των Συλλογών Επιστημονικών Περιοδικών των βιβλιοθηκών των ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας.

Βέβαια, κάθε ΑΕΙ έχει υποβάλει και τις δικές τους προτάσεις για την αναβάθμιση της Κεντρικής του Βιβλιοθήκης.

Επίλογος

Για τη σωστή αξιοποίηση των υπηρεσιών που θα προσφέρουν οι αναβαθμισμένες πλέον πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες, και στα πλαίσια της συνολικής αναβάθμισης των προπτυχιακών σπουδών, θα πρέπει:

- Να καθιερωθεί υποχρεωτική ενημέρωση μέσω σεμιναρίων των σπουδαστών όλων των ΑΕΙ στις υπηρεσίες και τις λειτουργίες της Βιβλιοθήκης, καθώς και στον τρόπο ανεύρεσης πληροφοριών και αξιοποίησης υλικού.
- Να ενταχθεί η Βιβλιοθήκη στα Προγράμματα Σπουδών όλων των ΑΕΙ, με τρόπο ώστε μέρος της διδασκαλίας των μαθημάτων να σχετίζεται με τη Βιβλιοθήκη (βιβλιογραφικές εργασίες, ανεύρεση πληροφοριών για εξειδικευμένα θέματα, κτλ.).

Επί πλέον, θα καταστεί πλέον δυνατή η σωστή, ταχεία και έγκαιρη παροχή όλων των σύγχρονων υπηρεσιών της Βιβλιοθήκης, τόσο στα μέλη της Πανεπιστημιακής Κοινότητας (μέλη ΔΕΠ, μεταπτυχιακούς σπουδαστές, ερευνητές, εργαζόμενους) όσο και στην ευρύτερη επιστημονική κοινότητα.